

Palusek Erik

∴ Közgazdasági-Kereskedelmi Középiskola, Zenta
∴ palusekerik@yahoo.com

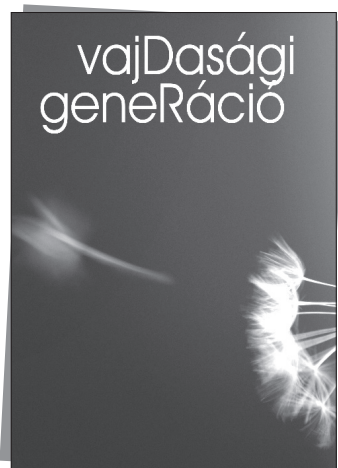
A VAJDASÁGI MAGYAR ÉRTELMISÉG FELTÖREKVŐ ÚJ GENERÁCIÓJA

The Emerging New Generation of Hungarian Intellectuals in Vojvodina

*ambiciozna mlaĐa geneRacija maĐarskih
intelektualaca u Vojvodini*

Mindössze néhány hónappal ezelőtt került bemutatásra a Vajdasági Magyar Doktoranduszok és Kutatók Szervezetének (VMDOK) legújabb kötete, amely a *vajDasági geneRáció* címet viseli. A Takács Zoltán, Novák Anikó és Rózsa Rita által szerkesztett, csaknem 360 oldalas kiadvány két fő részre tagolható: a kötet első felében olyan tanulmányokat olvashatunk, amelyek a fiatal vajdasági magyar kutatók, doktoranduszok vagy már doktori fokozattal rendelkezők helyzetét, kilátásait, lehetőségeit, gondolkodásmódját, illetve a vajdasági (magyar) tudományosság jelenkori állapotát elemzik; a második, terjedelmesebb részben pedig a fiatal vajdasági magyar kutatók, doktoranduszok, illetve a PhD-képzést már elvégzők kapnak lehetőséget a bemutatkozásra.

Már az előszóból világosan kiderül, hogy a kötet kettős céllal jelent meg: egyrészt a különböző tudományterületeken tevékenykedő fiatalok ismerkedésének és egymás közti kommunikációjának megkönnyítését hivatott elősegíteni, másrészt pedig rámutat arra, hogy a fiatal vajdasági magyar értelmiség igen nehéz helyzetben van, hiszen az akadémiai közösség gyakran nem kellően nyitott irányukba, valamint a külföldi (elsősorban az anyaországi) és a szerbiai rendszerek között nem megfelelő szintű az átjárhatóság. A szerzők világos javaslatokat fogalmaznak meg annak érdekében, hogy ezek a problémák megoldást nyerhessenek, és

a vajdasági magyarság egy erős tudományos utánpótlással rendelkezessen, amely a közösség támogatásával annak előrelendítésén fáradozhat, és húzóereje lehet a jövőben.

Az első, aktualitásokat boncolgató írás Takács Zoltán *Mit tudunk a vajdasági magyar doktoranduszokról* című tanulmánya (17–32. oldal). Takács fókuszcsoportos beszélgetés segítségével gyűjtötte be adatait, amelyekbe összesen 15 főt vontak be különböző tudományterületekről. Az eredmények alapján a társadalomtudományokkal foglalkozók, illetve a humán szakosok nehezebben tudnak érvényesülni, valamint beszűkült lehetőségeket vizionálnak a tanulmányaik befejezése utáni időszakra, és úgy gondolják, hogy külföldön sem (Magyarország kivételével) tudnak majd labdába rúgni, míg azok a doktorjelöltek, akik műszaki tudományokkal foglalkoznak, úgy értékelik, hogy jó lehetőségek várnak rájuk szülőföldjükön és külföldön egyaránt. E két véglet között helyezkednek el a természettudományok, az orvostudományok, a jog- és hittudományok, valamint a közgazdaság-tudományok képviselői. Ebből kifolyólag a műszaki tudományok terén tevékenykedők körében magasabb lehet a kivándorlási hajlam, mint a többi tudományterületen. A megkérdezettek számára fontos a szakmai fejlődés, és világos elképzelésük van arról, hogy milyen a jó munkahely. Nagy problémát jelent azonban, hogy Észak-Vajdaságot nem érzik perspektivikus régiónak a szakmai fejlődés és az érvényesülés szempontjából, a többség inkább a Belgrád–Újvidék–Budapest-relációban gondolkodik. A szerző értékelése szerint Észak-Vajdaságban égető szükség van egy olyan régiófejlesztési stratégiára, amely nem csak a magyar többségű községeket öleli fel, és kiemelten foglalkozik a tehetég gondozásával, illetve az elitmegtartással.

A kötet második tanulmányának szerzői Ágyas Réka, Novák Anikó és Rózsa Rita. Kutatásuk egy, a Kárpát-medence magyar doktoranduszaira kiterjedt vizsgálat részét képezi, amelynek címe *Pillanatfelvétel a vajdasági magyar doktoranduszokról az Aranymetszés 2013 – Kárpát-medencei doktorandusz életpálya-vizsgálat tükrében* (33–43. oldal). A három kutató a vajdasági doktoranduszok csaknem kétharmadát tudta megkérdezni online kérdőívek segítségével. A tanulmányból kiderül, hogy a vajdasági magyar doktoranduszok többsége ragaszkodik szülőföldjéhez, és a jövőjét is Szerbiában tudja leginkább elképzelni. A megkérdezettek nagyjából kétharmada Magyarországon, egyharmada pedig Szerbiában folytatja tanulmányait, a valamely másik országban tanulók aránya alacsony. Annak ellenére, hogy többségük az anyaországban tanul, tízből nyolc doktoranduszt Szerbiához köt a munkahelye, és 70 százalékuk szeretne is szülőföldjén maradni. Az eredmények különösen érdekesek, ha azokat összehasonlítom egy 2014 októberében végzett kutatásom (Palusek Erik, *Menni vagy maradni?* 2014) adataival, amelynek keretein belül a zentai végzős, magyar középiskolások elvándorlási hajlandóságát is vizsgáltam. A megkérdezett középiskolásoknak mindössze 21,7 százaléka tanulna tovább szülőföldjén,

kereken háromnegyedük viszont külföldi képzést helyezett kilátásba (70,7 százalékuknak az anyaország a célsországa). Többségük külföldön szeretne élni, sokan bizonytalanok, és alig 20 százalékuk tervezi a jövőjét Szerbiában. Doktoranduszaink és a zentai középiskolások esetében tehát teljesen eltérő adatokkal szembesülünk hasonló kérdésekben. Érdekes és érdemes lenne további kutatásokat folytatni, hogy megismerhessük a gondolkodásbeli különbségek okait.

Takács Zoltán és Novák Anikó közösen írt, *Tudományos utánpótlás Vajdaságban* című tanulmányában (44–57. oldal) a vajdasági magyar tudományosság aktuális helyzetét mutatja be. Megállapítják, hogy a helyzet ugyan nem ideális, mindenképpen biztató, hogy erőteljes, mintegy 170 főt számláló tudományos utánpótlásról beszélhetünk Vajdaságban. A szerzők több előremutató javaslattal is előállnak, amelyeknek a megvalósulása biztosíthatná a tudományos utánpótlás folytonosságát. Szükségesnek tartják egy teljes támogatáson alapuló ösztöndíjrendszer létrehozását, amely elérhető lenne bármely országban tanuló doktoranduszok számára. Erre vonatkozó javaslataikat a szerzők és a VMDOK a Magyar Nemzeti Tanácshoz idézik. Az ösztöndíjak odaítélésekor prioritást kellene, hogy élvezzenek az alapképzést Szerbiában végzett PhD-hallgatók, illetve az olyan kutatási témák, amelyek Vajdasághoz köthető problémával foglalkoznak. Az elképzelés szerint évente öt doktorandusz három éven át tartó, nem visszatérítendő hitel formájában történő ösztöndíjazásáról kellene döntenie az illetékes bizottságnak. Az elbírálást segítő minden tudományterületen meg kellene határozni azokat a prioritásokat, amelyek a vajdasági magyar közösség szempontjából is kulcsfontosságúak. Ezek a következők: a jogtudományok területén az EU-integrációval foglalkozó témák, az orvostudományokon belül az egészség-magatartás, az agrártudományok esetében az erdőgazdálkodás, minőségügy, takarmányozás és az élelmiszer-biztonság, a bölcsészszakokon tanulónak a szerb nyelv oktatása, a természet- és műszaki tudományterületen a vízgazdálkodás, hulladékgazdálkodás és struktúrafejlesztés, a társadalom- és humán tudományokkal foglalkozók számára pedig a tudományos kutatóintézet létrehozása, illetve a létrehozás feltételeinek vizsgálata és a felnőttképzés. Az ösztöndíjazás mellett a másik fontos javaslat egy felsőoktatási és tudományos intézmény létrehozására vonatkozik, amelynek keretein belül a jövő doktorai igazán hasznossá tudják tenni magukat, és kamatoztathatják megszerzett tudásukat.

A tanulmányok sorát a vajdasági magyar doktoranduszoknak és doktori fokozattal rendelkezőknek, a vajdasági magyar tudományos életről megfogalmazott gondolatainak összegzése zárja, amelyet Ágyas Réka írt, és *Vajdasági utópia? A vajdasági geneRáció véleménye a vajdasági magyar tudományos életről* címen került a kötetbe (58–62. oldal). A fiatal szociológus megállapítja, hogy a vélemények megfogalmazói alapvetően derűlátóan vélekednek a vajdasági magyar tudományos életről és tudományos utánpótlásról, érzékelik és értékelik a tudományos élet fellendítését megcélzó intézkedéseket. Úgy gondolják,

hogy a fiatal vajdasági magyar tudósövendékekben és tudósokban nagy lehetőségek rejljenek, mindezek kiaknázásához azonban elengedhetetlen a jelenlegi vajdasági tudományos elit támogatása és nyitása a feltörekvő tudósok irányába, hogy azok kibontakozási lehetőséghez juthassanak. A fiatal kutatók a vajdasági magyar tudományos élet mellett szerepet vállalnának a többségi nemzet, az anyaországi és a nemzetközi tudományos színtéren is, jelenlegi lehetőségeik azonban erősen korlátozottak, emiatt a tudományos utánpótlás jövőképe bizonytalan. Többekben felmerült már az emigráció gondolata arra az esetre, ha a jövőben sem történne pozitív változás a felsorolt területeken.

A *vajDasági geneRáció* második felét teljes egészében fiatal értelmiségünk tagjai bemutatkozásának szentelték (64–355. oldal). Összesen 127 kutatót, doktoranduszt, illetve már doktori fokozattal rendelkező vajdasági magyart ismerhetünk meg. A rövid szakmai életrajzok mellett megtudhatjuk, hogy az adott kutató mely tudományterületen tevékenykedik, rövid leírást olvashatunk a doktori értekezésük témájáról, valamint a jelentősebb publikációik listáját is áttekinthetjük, és az e-mail címüket is megtaláljuk. Emellett mindannyian megfogalmazzák néhány mondatban a vajdasági magyar tudományos életről és tudományos utánpótlásról alkotott gondolataikat. Ahogyan azt Ágyas Réka is összefoglalta, az értékelésekben észlelhető az optimizmus és a saját magukba, illetve kutatótársaikba vetett hit, ugyanakkor a már korábban felsorolt nehézségek miatt a jövőre vonatkozó félelmek is megfogalmazódnak. Szinte kivétel nélkül hangsúlyozzák, hogy a feltörekvő vajdasági magyar értelmiségben óriási lehetőségek rejljenek. A vélemények túlnyomó többségében megjelenik az egymás segítésének és az összefogás fontosságának hangsúlyozása. Legtöbben úgy értékelik, hogy a vajdasági magyar fiatal kutatóknál ez a fajta összetartás megtalálható (de a regnáló tudományos elit és az utánpótlás közötti viszonyokra ez már kevésbé jellemző), ami jelzi azt, hogy a fiatal értelmiségiekben kialakult a közösséghez tartozás érzése is. Emellett megjelenik a vajdasági magyar közösséghez tartozás, valamint az iránta érzett felelősség érzése és az igény, hogy ezen a szinten is megvalósuljon egyfajta összefogás. Erős igényként tűnik fel a tudományos utánpótlás megtartása és az ehhez szükséges intézményi háttér megteremtése a nemzetközi tudományos kapcsolatok erősítésével együtt. Gyakori a szorgalom fontosságának és a vajdasági magyar doktoranduszok szorgalmának kiemelése, illetve a felkészültség említése, amelynek köszönhetően az értelmiség a vajdasági magyarság fejlődésének egyik legfőbb mozgatója lehetne.

Véleményem szerint a kötet ékes bizonyítéka annak, hogy a vajdasági magyarság rendelkezik egy erős és potens fiatal értelmiségi réteggel, amelyre mindenképpen érdemes (lenne) és kell(ene) is alapoznunk a közösség jövőjét. A kérdés már csak annyi, hogy az uralkodó akadémiai körök, illetve a politikai elit mikor ismerik fel ezeket a lehetőségeket, és az elzárkózás helyett mikor kezdik meg egy konstruktív párbeszéd folytatását a vajDasági geneRációval egy szebb közös jövő építése érdekében.